

Türk Dış Politikasında Batıcılık İlkesinin Tarihsel Sürekliliği: Cumhuriyet ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci Üzerine Bir Değerlendirme

The Historical Continuity of the Westernization Principle in Turkish Foreign Policy: An Assessment of the Republic and the European Union Membership Process

Fuat BOZYEL

Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi. Güroymak MYO,
Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, fbozyel@beu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-1178-8935>

Makale Başvuru Tarihi: 21.03.2026

Makale Kabul Tarihi: 26.05.2026

Makale Türü: Araştırma Makalesi

ÖZET

Türk dış politikasının temel ilkelerinden biri olarak kabul edilen Batıcılık, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren siyasal ve toplumsal dönüşüm süreçlerini etkileyen önemli bir yönelim olmuştur. Bu çalışma, Türk dış politikasında Batıcılık ilkesinin tarihsel sürekliliğini incelemeyi ve Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecinin bu tarihsel yönelimin bir devamı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma, ampirik veri toplamaya dayanmayan nitel bir çalışma olup kavramsal değerlendirme ve literatür incelemesi yöntemiyle yürütülmüştür. Bu kapsamda Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan Batılılaşma hareketleri, Cumhuriyet dönemindeki Batı yönelimli dış politika tercihleri ve Türkiye'nin Avrupa Birliği ile bütünleşme süreci birlikte ele alınmıştır. İncelenen literatür, Batıcılığın yalnızca belirli dönemlere özgü bir politika tercihi olmadığını; farklı siyasal aktörler ve ideolojik yaklaşımlar tarafından farklı biçimlerde yorumlansa da Türk dış politikasında süreklilik gösteren temel yönelimlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği üyelik sürecinin, Türkiye'nin Batı ile kurumsal, siyasal ve ekonomik bütünleşme hedefinin en önemli yansımalarından biri olduğu görülmektedir. Sonuç olarak çalışma, Avrupa Birliği sürecinin Türk dış politikasındaki tarihsel Batıcılık anlayışının günümüzdeki kurumsal uzantularından biri olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler:

Dış Politika,

Batıcılık,

Cumhuriyet,

AB Üyeligi,

ABSTRACT

Westernism, regarded as one of the fundamental principles of Turkish foreign policy, has been an important orientation shaping political and social transformation processes since the late Ottoman period. This study aims to examine the historical continuity of Westernism in Turkish foreign policy and to evaluate whether the European Union (EU) membership process can be considered a continuation of this historical orientation. The research is designed as a qualitative study based on conceptual evaluation and literature review rather than empirical data collection. Within this framework, the Westernization movements of the late Ottoman Empire, the Western-oriented foreign policy preferences of the Republican era, and Turkey's integration process with the European Union are examined together. The findings suggest that Westernism should not be understood merely as a period-specific foreign policy preference; rather, it has remained one of the enduring orientations of Turkish foreign policy despite being interpreted differently by various political actors and ideological perspectives. The study further demonstrates that the European Union membership process represents one of the most significant manifestations of Turkey's long-standing objective of political, institutional, and economic integration with the West. Consequently, the EU accession process can be interpreted as a contemporary institutional extension of the historical Westernist orientation in Turkish foreign policy.

Keywords:

Foreign Policy,

Westernism,

Republic,

EU Membership,

Önerilen Alıntı (Suggested Citation): BOZYEL, Fuat (2026), "Türk Dış Politikasında Batıcılık İlkesinin Tarihsel Sürekliliği: Cumhuriyet ve Avrupa Birliği Üyelik Süreci Üzerine Bir Değerlendirme", **Global Social Sciences Bulletin**, S.3(1), ss.12-20, <https://doi.org/10.58830/yp.gssb-2026-31.002>

1. GİRİŞ

Türk siyasi rejiminin varlık sebebi, Osmanlı Devleti'nin küllerinden doğan, kendi içindeki yozlaşma ve iç ve dış düşmanların işbirliği ile parçalanmış Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını korumaktır. Türk siyasi rejimi bu iki konuda çok hassastır ve egemenliğini kiskanmaktadır. Yeni siyasi rejimi kuran kadro, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yetişen ve imparatorluğun yıkılmaması için elinden gelen her şeyi yapan asker/aydın bürokratlardan oluşuyordu. Dolayısıyla bu kadroların siyasi şuurlarında en etkili unsur, devletin iç ve dış düşmanlara karşı varlığını sürdürmesidir (Erol ve Ozan, 2011:20).

Bu anlamda 19 yüzyılın ortalarında siyasal ve askeri anlamda gücünün zirvesinde olan Osmanlı Devleti bazı iç ve dış faktörlerin etkisiyle ve özellikle Avrupa'da yaşanan ve dünya ticaret yollarının değişmesine neden olan coğrafi keşiflerle de daha somut hale gelen gelişmelerin sonucunda uzun süreli bir çözülme dönemine girmiştir. Devletin sosyal, siyasal ve iktisadi yapısını olumsuz etkileyen bu olaylar 19. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan bunalımı had safhaya ulaştırmış ve bu sorunlar başlangıçtan itibaren devlet adamlarını sorunların çözümüne ilişkin önlemler almaya ve yeni politikalar geliştirmeye yöneltmiştir (Aksanyar, 1999:229-230).

Modernleşme ve batıcılık fikri ise dönemin siyasal, sosyal ve iktisadi içerikli sorunlarına yönelik bir çözüm önerisi olarak öne sürülmüş düşünce akımı olmuştur (Taş ve Göksüçukur, 2019:467). Osmanlı Devleti'nin Batı'daki olaylara kayıtsız kalması ve özellikle XVIII. yüzyılda Avrupa'nın önüne geçme arzusu. 19. yüzyıldan itibaren devletin iç dinamiklerinde kendini göstermeye başlamıştır. Mevcut durumdan çıkış yolu olarak bu dönemde Batı'yı örnek alma fikri gündeme getirilmiş ve bu doğrultuda araştırmalar yapılmıştır (Aşık, 2019:1).

Osmanlı Devleti'nde batıya yönelimin ilk göstergeleri olan eğitim ve askeri alanda yaşanan gelişmeler toplumsal olayların doğası ve coğrafi konumu dikkate alınarak Batılılaşma kavramı çeşitli isimler altında ifade edilmiştir. 19. yüzyılda öncelikle “*ıslahat*”, ardından “*tanzimat*”, “*asrileşme*” ve “*asrilik*” gibi terimlerle kendine yer bulan Batılılaşma, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında ve Cumhuriyetin ilk yıllarında “*modernlik*” ve “*modernleşme*” olarak nitelendirilmiştir (Hanioglu, 1992:148).

Görüldüğü gibi Batıcılık ilkesi Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra da sürdürülen bir politika olmuştur. Dolayısıyla aslında 1923'te modern Türkiye'nin kurulmasından önce dahi, modernleşme sözde Batı modeliyle yakından ilişkilendirilmiş ve en az bir yüzyıl boyunca 'Batı' en uygun ve rakipsiz model olarak görülmüştür. Batı modeli, yalnızca Türk devletinin ve toplumunun yeniden yapılanmasında değil, aynı zamanda ülkenin dış politika yönelimlerinde de derin etkiler yaratmıştır. Batı'dan ilham alan reformlar, özellikle 1950'lerden sonra iç siyasette çeşitli zorluklarla ve hatta tersine dönmelerle karşı karşıya kalırken, ülkede 50 yıldan fazla bir süredir iktidarda kim olursa olsun Batı ile aynı hizaya gelmesiyle ortaya çıkan Batı yönelimi, dış politika alanında çoğunlukla kendini hissettirmiştir (Ovalı ve Özdikmenli, 2019:105).

Bu çalışma ise Türk dış politikasının uzun yıllardır temel ilkelerinden birisi olan batıcılık ilkesini Osmanlı devleti, cumhuriyet ve AB üyelik süreçleri bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Türk dış politikasında Batıcılık ilkesinin tarihsel gelişimini ve sürekliliğini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinin geleceği, Batı ile kurumsal bütünleşme düzeyi ve dış politika yönelimi üzerine yürütülen güncel tartışmalar dikkate alındığında, Batıcılık ilkesinin tarihsel kökenlerinin ve dönüşümünün incelenmesi ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu çalışma, Avrupa Birliği üyelik sürecini yalnızca güncel bir dış politika tercihi olarak değil, Türk dış politikasında uzun yıllardır etkisini sürdüren Batı yönelimli anlayışın tarihsel devamlılığı bağlamında ele alarak literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, Türk dış politikasında Batıcılık ilkesinin tarihsel sürekliliğini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın temel sorusu, Avrupa Birliği üyelik sürecinin Türk dış politikasındaki tarihsel Batıcılık anlayışının bir devamı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Çalışmada Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan Batılılaşma eğilimleri, Cumhuriyet dönemindeki kurumsal dönüşümler ve Avrupa Birliği ile bütünleşme çabaları birlikte ele alınarak Batıcılık ilkesinin farklı dönemlerdeki yansımaları değerlendirilmektedir. Böylece Batıcılığın yalnızca belirli dönemlere özgü bir politika tercihi değil, Türk dış politikasında süreklilik gösteren bir yönelim olup olmadığı tartışılmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Batıcılık ilkesinin Türkiye'nin siyasal ve dış politika yönelimleri üzerindeki etkilerini değerlendirebilmek için öncelikle konuya ilişkin temel kavramların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Batı, batıcılık ve batılılaşma kavramları her ne kadar birbirleriyle yakından ilişkili olsa da tarihsel gelişimleri, içerikleri ve kullanım alanları bakımından farklı anlamlar taşımaktadır. Bu nedenle çalışmanın kavramsal temelini oluşturulabilmesi amacıyla söz konusu kavramlar aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

2.1. Batı, Batıcılık ve Batılılaşma Kavramları

Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine kadar uzanan tarihsel süreçte gerçekleşen tüm hareket ve değişim talepleri genellikle batı, batıcılık, batılılaşma ve modernleşme gibi kavramlara dayanmaktadır. Söz konusu kavramların tarihsel, düşünsel, siyasal ve kültürel uzantılarının iç içe geçmesi sorunu karmaşık ve çok katmanlı hale getirmektedir. Söz konusu kavramların çok katmanlı ve çok yönlü kavramlar olarak ortaya çıkmasının temel nedenlerinden birisi batı kavramıyla olan zorunlu ilişkisinden ileri gelmektedir (Deniz, 2005:29). Bu nedenle öncelikle batı, batıcılık ve batılılaşma kavramlarının açıklanmasında fayda vardır.

Kavramsal olarak Batı, modern dünyayı kültürel, felsefi ve tarihsel anlamda şekillendiren öznenin adı olarak kabul edilmektedir. Latouche'un (1993:39-40) öne sürdüğü gibi, Batı'yı tam olarak tanımlamak, karakteristik tarzını ve karakteristik farklılığını belirlemek kolay değildir ve çoğu zaman ondan kaçınmak gerekir. Türkiye'de Batı ifadesinin, sağlam bir coğrafi sınırdan ziyade daha geniş bir siyasal, ekonomik ve kültürel bağlama işaret ettiği varsayılmaktadır. Türk siyasetinin sözlüğünden hareketle, Batı terimi, ABD ve Batı Avrupa devletlerini ve bunların ortak değer ve kurumlarını tanımlamak için temelde birbirinin yerine ama ayrıştırıcı bir şekilde kullanılmaktadır (Ovalı ve Özdikmenli, 2019:106).

Kavramsal olarak "*Batıcılık*" ise Almanca'da "*verwestlichung*" İngilizce'de "*westernization*" ve Fransızca'da "*ocidentalization*" anlamına gelmektedir. Küresel dünyada "*Batılılık*" ifadesi çağdaşlık, modernleşme ve gelişme gibi kavramlarla yakın anlamlarda kullanılan bir kavramdır (Aşık, 2019:4). Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde "*batıcılık*" kavramı garpçılık ve Batı'ya uyum sağlama olarak açıklanmaktadır (TDK, t.y.).

Ülken (1969:42) batılılaşmayı, o kültürün dışındaki toplumların modern Batı kültürüne girme çabaları olarak açıklamaktadır. Başka bir ifade ile Batılılaşma, Batı denen varlığın yarattığı teknolojik, kültürel ve felsefi gelişmeyi diğer toplumların paylaşması veya aynı düzeye ulaşması için gösterdiği çabayı ifade etmek için kullanılmaktadır (Aşık, 2019:4).

Yılmaz'a (2020:2662) göre Batılılaşma, Batının hem iktisadi hem teknolojik olarak diğer toplumların önüne geçmesi ve bunun Batı dışındaki toplumlar tarafından fark edilmesinin bir sonucu olarak hem batının kendisinin etkisi hem de batılı olmayan ülkelerin ideolojilerinin içinden gelen talepler doğrultusunda Batı dışı toplumların batının yaşadığı değişimi kendi bünyelerine aktarma ideolojisi olarak açıklanmaktadır.

Sonuç olarak Batılılaşma, Batılı olmayan toplumlarda Batı'nın gelişmişlik seviyesine ulaşmak için gerçekleştirilen kültürel, siyasal ve sosyal faaliyetleri ifade etmede kullanılırken, batıcılık kavramı zaman zaman batılılaşma, modernleşme, yenilik, modernleşme vb. kavramlar açısından da ifade edilmektedir. Batıcılık kimi zaman ilerleme ve düzen gibi ılımlı bir şekilde tezahür etmiş, bazen de geleneksel kültür unsurlarımızı eleştiren bir düzeye ulaşmıştır. Ancak kelimenin kendisi daha çok Batı'yı taklit etmek isteyenlerin yaklaşımını belirtmek için kullanılmıştır (Mardin, 1991:26).

Politik psikoloji ve uluslararası ilişkiler literatüründe özellikle konstrüktivist yaklaşım, dış politika tercihlerini devletlerin kimlik algıları, tarihsel deneyimleri ve aidiyet tanımları üzerinden değerlendirmektedir. Bu perspektife göre devletler yalnızca maddi çıkarları doğrultusunda değil, kendilerini nasıl tanımladıkları ve uluslararası sistem içerisinde nasıl bir konumda görmek istedikleri doğrultusunda da hareket etmektedirler (Wendt, 1999:224-233). Bu bağlamda Türkiye'de Batıcılık, yalnızca dış politika tercihi değil; aynı zamanda modernleşme, çağdaşlaşma ve Avrupalılık anlayışlarıyla ilişkili bir kimlik yönetimi olarak değerlendirilebilir (Bozdağlıoğlu, 2008:55-57). Cumhuriyet döneminden Avrupa Birliği üyelik sürecine uzanan gelişmeler de bu kimliksel yönelimin dış politika alanındaki yansımaları olarak yorumlanabilir (Ovalı ve Özdikmenli, 2019).

2.2. Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Dönemine Türkiye'de Batıcılık İlkesinin Serüveni

Türkiye'deki Batıcılık hareketi, Osmanlı İmparatorluğu'nun 17. ve 18. yüzyıllardaki gerileme setine kadar uzanmaktadır. Avrupalılar Osmanlı ordusunu yenmeye başlayınca, Osmanlı devlet adamları Batı'nın askeri üstünlüğünü anlamak için Avrupa'ya heyetler göndererek çeşitli Batı başkentlerinde elçilikler açmıştır. Bu elçilikler, Batı'nın üstünlüğünün bilim ve teknolojiyi kullanmalarının bir sonucu olduğunu keşfettiklerinde, Osmanlı devlet adamları laik ve pozitivist müfredatla mühendislik, tıp, askeri ve memuriyet okulları kurarak yeni teknolojiyi ülkelerine geri getirmek istemiştir (Bozdağlıoğlu, 2008:56-57).

Türkiye, "Kuzey'e karşı Güney" ve "Doğu'ya karşı Batı" arasındaki sınır çizgisinde olması nedeniyle uluslararası sistemde özel bir yere sahiptir. Türkiye, eşsiz coğrafi konumunun yanı sıra Müslüman, Orta Doğu ve Batı gibi farklı medeniyetler arasında da özel bir yere sahiptir. Burası, ağırlıklı olarak Müslüman nüfusa sahip bir ülkedir ancak aynı zamanda, Batı tarzı bir demokrasiye yaklaşan laik bir devletin benzersiz bir versiyonunu temsil etmektedir (Öniş, 1995:50).

Genel olarak uluslararası sistem, özel olarak da Orta Doğu ve Avrupa alt sistemleri içindeki coğrafi ve kültürel konumu, Türkiye'nin çok boyutlu bir dış politika sürdürme kabiliyetine avantajlı bir şekilde katkıda bulunacak gibi görünse de Türkiye, modern tarihi boyunca tamamen kendini Batı ile özellikle de Avrupa ile özdeşleştirmiş ve ABD ile yakın ilişkiler kurmuştur (Bozdağlıoğlu, 2008:55). 19. yüzyılda başlayan Batı etkisi, Osmanlı Devleti'nin içyapısını sarsmış ve zayıflatmıştır. Osmanlı İmparatorluğu kapılarını Avrupa ticaretine ve sermayesine açarken, Batı kapitalizmi ve liberal düşünce devlet bünyesine sızmış, böylece yeni toplumsal talepler (*Tanzimat'ın ilanı, Birinci ve İkinci Meşrutiyet'in ilanı gibi*) derinden ortaya çıkmıştır (Ateş, 2003:115).

Batılılaşmanın bir sonucu olarak yeni, laik sistemin ilk örnekleri ortaya çıkmıştır. 1827'de askeri tıp okulu, 1836'da askeri okul ve daha sonra 1859'da İdari Bilimler Fakültesi açılmıştır. Batı çok geçmeden, özellikle İmparatorluktaki laik eğitim sisteminin yarattığı yeni sosyal sınıflar arasında yayılmaya başlamıştır. Bu kurumların amacı, Batı medeniyetinin sadece maddi yönlerini benimsemek olsa da Batı'nın pozitivist fikirleri ve kültürel değerleri, özellikle İmparatorluktaki seküler eğitim sisteminin yarattığı yeni sosyal sınıflar arasında kısa sürede yayılmaya başlamıştır (Bozdağlıoğlu, 2008:57). Özellikle askeri tıp fakültesinde, modern tıp, biyoloji ve fizik okumak, öğrencilerde neredeyse kaçınılmaz olarak rasyonalist ve pozitivist bir zihniyet uyandırmış ve askeri tıp fakültesi, yüzyılın sonlarında olağanüstü sayıda reformist düşünür, yazar ve aktivist yetiştirmiştir (Zürcher, 2017:46).

Batıcılık fikri, İmparatorluğu kurtarmaya yönelik kısa vadeli bir önlem olarak başlasa da öngörülen amaçlarını büyük ölçüde aşmış ve 19. yüzyılın ikinci yarısında, birçok Batı kanunu ve uygulaması 1890'ların sonunda kabul edilmiştir. Ancak reformlar beklenen sonuçları vermemiştir. Başlatılan değişikliklere rağmen, yeni sistem İmparatorluğu çöküştür kurtarmamıştır (Bozdağlıoğlu, 2008:57). Özellikle bir grup bu çıkmaza dikkat çekmiştir. 19. yüzyıldaki reformların gerçekleştirilme biçimini eleştiren, Genç Osmanlılara göre modernleşme reformları, geleneksel Osmanlı ve İslami değerleri hiçe sayan Avrupa'nın yüzeysel taklitleridir. Genç Osmanlılar, reformların İmparatorluğu kurtaramadığını aksine, Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa çıkarlarına boyun eğdirdiğini savunmuştur (Bozdağlıoğlu, 2004:4).

Genç Osmanlılara göre devlet, liberal Avrupa devletlerini örnek almalı, ancak İslam hukukuna uygun hareket etmelidir. Argümanları, İmparatorluğun tüm tebaası arasında bir "Osmanlı bilinci" yaratmayı amaçlayan İslami argümanlarla liberal değerlerin savunulmasıdır. Bu yaklaşım Osmanlı Devleti'nde de İslamcılık adı verilen etkileri uzun vadede hissedilecek ikinci bir muhalefet hareketi ortaya çıkarmıştır. Bu yeni grubun üyeleri, Tanzimat'la birlikte Osmanlıların kültürel kimliklerini kaybetmeye başladıklarına inanıyorlardı. Bunu önlemenin en iyi yolunun şeriat değerlerini Osmanlı toplumuna geri getirmek olduğunu ileri sürdüler. II. Abdülhamit döneminde Pan-İslamizm resmi bir ideoloji haline gelmiş ve önemi oldukça artmıştır (Demirağ, 2005:147).

II. Abdülhamit, İslamcılığı modern Avrupa ideolojilerinin zararlı etkilerine karşı bir panzehir olarak kullanmak iste de yine de bu ideolojilerin İmparatorlukta yayılmasını engelleyememiştir. Batıcılığın İmparatorluktaki seküler eğitim sistemi aracılığıyla yayılması, II. Abdülhamit'in yönetimine karşı çıkan yeni bir Batılılaşmış seçkinler kuşağı yaratmıştır. Jön Türklerin fikirleri hızla gelişmiş ve Türk tarihinde ikinci meşrutiyet dönemini açan 1908 Devrimi ile sonuçlanmıştır. Jön Türk hareketinin bir uzantısı olan İttihat ve Terakki, 1908 ile 1918 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük iktidar partisi haline gelmiştir (Bozdağlıoğlu, 2008:58). Jön Türk dönemi, belki de Batılılaşmaya geçiş sürecini hızlandıran ve Kemalizme zemin hazırlayan dönem olarak görülebilir.

Kurtuluş Savaşı zaferle sonuçlanınca, Doğu ve Batı medeniyetlerine ilişkin tartışmalar yeniden su yüzüne çıkmış ve Batılılaşmaya yeniden odaklanılmıştır. Kurtuluş savaşı sonrasında çözülmesi gereken ana sorun, yeni Türk

devletinin biçimi ve yapısıyla ilgilidir. Bazıları Batı medeniyetinin uygun yönlerinin seçici olarak benimsenmesini savunurken, diğerleri Batı yöntemlerinin tamamen benimsenmesi gerektiğini savunmuştur. Başından beri Atatürk ikinci görüşü savunanların lideri olmuştur. Ona göre kültür ve medeniyet birbirinden ayrılamaz iki parçadır. Öyle ki Atatürk “*Eğer Batılılaşmak istiyorsak, Batı'nın temellerine gitmeliyiz*” demiştir (Karal, 1981:13).

Bunun için Türkiye'nin kendisini Batı'ya tam olarak entegre etme kararı, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'nı takip eden yıllarda inşa ettiği yeni Batılı kimliğine bağlıdır (Bozdağlıoğlu, 2008:56). Batı'nın emperyalist güçlerine karşı verilen Kurtuluş Savaşı, Türkiye için büyük bir zaferdir. Savaşın sona ermesinden kısa bir süre sonra Mustafa Kemal, yeni kurulan Cumhuriyet'in amaçlarını “*Çağdaş muasır medeniyetler düzeyine ulaşmak*” şeklinde ilan etmiştir. Buna göre daha birkaç yıl önce, Batılı ulusların anavatanıyla ilgili “*emperyalist niyetleri*” olduğunu açıklanmış ve onlara savaş açılmıştı. Ama şimdi o milletler, genç Türkiye Cumhuriyeti için ideal bir medeniyet modeli olarak gösterilmektedir. Bu ilk bakışta ikilem olarak görülsede bunun nedeni açıktır. Mustafa Kemal'in Anadolu'daki Millî Hareketi Batılı devletlere karşıydı ama Batılı devlet anlayışına karşı değildi (Ateş, 2003:115).

Türk siyasal sisteminin en temel özelliği Osmanlı İmparatorluğu mirasının reddi ve modern bir ulus devlet arayışıdır. Bu Ulus devlet ise Batı modeline göre şekillenmektedir. Ulus devletin oluşumunda imparatorluğun dini özellikleri ortadan kaldırılacak yeni sistem laiklik temel alınarak yeniden inşa edilecektir. İslam'ın kamusal yaşamdaki görünürlüğü azaltılmaya ve din devletin kontrolü altına alınmaya çalışılacaktır. Böylelikle Cumhuriyet rejimi yönünü tamamen Batıya dönecek ve Batılı devlet kimliğini belirleyecektir. Bu ise Cumhuriyet rejiminin dış politikasının batılılaşma niteliğinin şekillenmesi de en temel faktör olacaktır (Erol ve Ozan, 2011:20).

Cumhuriyet döneminde Batıcılık yalnızca iç reformlar aracılığıyla değil, dış politika tercihleri ve uluslararası kurumsal üyelikler yoluyla da somutlaşmıştır. Cumhuriyetin kurucu kadroları, modern ulus-devlet inşası ile dış politikada Batı uluslararası sistemi içerisinde saygın bir konum elde etme hedefini birlikte değerlendirmiştir. Bu doğrultuda Batıcılık, yalnızca kültürel ve siyasal dönüşüm projesi değil, aynı zamanda Türkiye'nin dış politika yönelimini şekillendiren temel ilkelerden biri haline gelmiştir (Bozdağlıoğlu, 2008:55-56; Erol ve Ozan, 2011:20).

Türkiye'nin 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne üye olması, genç Cumhuriyet'in uluslararası sisteme entegrasyon çabalarının önemli göstergelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bunu 1934 yılında imzalanan Balkan Antantı ve 1937 yılında oluşturulan Sadabat Paktı izlemiştir. Söz konusu girişimler, Türkiye'nin bölgesel güvenlik ve istikrarı çok taraflı iş birliği mekanizmaları aracılığıyla sağlamaya yönelik dış politika anlayışını yansıtmaktadır (Oran, 2001).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan uluslararası sistemde ise Türkiye'nin Batı ile ilişkileri daha da kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Türkiye'nin 1949 yılında Avrupa Konseyi'ne üye olması ve 1952 yılında NATO'ya katılması, Batı siyasal ve güvenlik mimarisine dâhil olma hedefinin somut göstergeleri olarak değerlendirilmektedir (Bozdağlıoğlu, 2008:55-56; Bilgin, 2009:103-106). Böylece Batıcılık ilkesi yalnızca ideolojik bir yönelim olmaktan çıkmış, Türkiye'nin güvenlik ve dış politika tercihlerini şekillendiren kurumsal bir çerçeveye dönüşmüştür.

Bu süreç, Avrupa Birliği ile kurulan ilişkilerin tarihsel arka planını anlamak açısından da önem taşımaktadır. Nitekim Türkiye'nin Avrupa bütünleşmesine yönelik ilgisi yalnızca Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yapılan başvuru ile başlamamış; Cumhuriyet döneminden itibaren sürdürülen Batı merkezli dış politika anlayışının bir uzantısı olarak gelişmiştir (Bilgin, 2009:103-105; Bozdağlıoğlu, 2008:55-56).

Türkiye Cumhuriyeti'nin Batıcı dış politikayı izlemek için birçok nedeni vardır. Bunlardan en önemlilerinden biri Türkiye'nin güvenlik ihtiyacıdır. Dış politikada Batıcılık, Avrupa devletler sisteminin bir parçası olma arzusunda somutlaşıyor. Bu hedef, statüko ve dış politikanın savunma hattı ile de örtüşmektedir. Osmanlı Devleti açısından Avrupa devlet sistemi içinde olmak güç dengesinden faydalanarak bir Batılı gücü diğerine karşı kullanma fırsatı sunmaktadır. Cumhuriyet rejimi de aynı amacı gütmüş, toprak bütünlüğünü ve ulusal bağımsızlığı korumak için Batı'ya güvenlik garantileri sağlamaya çalışmıştır. Bu nedenle Türk siyasi rejimi Batılı, daha doğrusu Avrupalı bir kimlik benimsemiştir (Bilgin, 2009:105-123).

Daha önce de ifade edildiği gibi Kemalist rejimin en önemli amacı, Batı'ya uygun çağdaş bir toplum yaratmak olmuştur (Bozdağlıoğlu, 2008:62). Bunun en somut göstergesi Avrupa Birliğine (AB) üyelik sürecidir. Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler, Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu'na 31 Temmuz 1959'da başvurmasıyla başlamıştır. 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşmasıyla bu ilişkilerin kapsamı düzenlenmiştir. AB'nin 1982'de Türkiye ile ilişkilerini dondurma kararı ile Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde bir kırılma yaşanmıştır. Türkiye'nin 1987'de üyelik başvurusu yapmasıyla ilişkiler yeniden başladı ve ardından 1998'de Helsinki'de yapılan zirvede Türkiye aday statüsü almıştır (Özer, 2015:144).

Türkiye'nin AB serüveni hükümetlerin batıcılık fikrine yaklaşımları ile orantılı olarak seyretmiştir. Batıcılık ilkesinin bir sonucu olarak Batı'ya uygun çağdaş bir toplum yaratma fikri İslam'ın giderek siyasi ve sosyal hayattan dışlanmasına neden olmuştur. Bu durum gelenekçiler ile Batılılar arasında bir çatışma yaratmıştır. Avrupa'dan farklı bir kültürel geçmişe sahip geleneksel bir toplumu önemli ölçüde Batı unsurları içeren modern bir topluma dönüştürmenin getirdiği güçlükler, siyasi, ekonomik ve sosyal krizlere yol açmış ve 1960'lar ve 1970'ler boyunca Türk dış politikasının radikal bir şekilde gözden geçirilmesini ve devletin politikalarını ve yapısını yöneten ilkelerin değiştirilmesi çağrısında bulunan yeni siyasi partilerin ortaya çıkmasının yolunu açmıştır (Landau, 1984:234).

Bu arayış güçlü bir Batı karşıtı blok oluşturmuş ve toplumda kutuplaşmaya yol açmıştır. 1960'lı yıllarda demokratikleşmenin başlamasından sonra Necmettin Erbakan önderliğindeki İslami Nizam Partisi, güçlü Batıcılık karşıtlığını sürdürmüştür. Bu tür eğilimler ivme kazanmaya devam ederken, 1980'lerde ve 90'larda İslam'ın siyasi olarak etkili bir güç olarak yeniden canlanması Kemalizm'in kendisinin geçerliliğini sorguladı. Kemalist Batılılar ve İslamcılar arasındaki ulusal kimliğe ilişkin tartışma, Türk dış politikasının formülasyonuna kadar uzandı. Kemalistler, Türkiye'nin çıkarlarını korumanın en iyi yolunun geliştirdikleri Batı merkezli dış politikada olduğunu savunurken, İslamcılar, Türkiye'nin çıkarlarının, Türkiye'nin aslen ait olduğu İslam dünyası ve medeniyetinde olduğunu iddia etmiştir (Bozdağlıoğlu, 2008:63-64).

Türk dış politikası boyunca laik seçkinler ile İslamcılar arasındaki en bariz anlaşmazlık, Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde ortaya çıkmış ve kısa sürede iki ülke arasındaki en yaygın çekişme kaynağı haline gelmiştir. Türkiye, AB ile Eylül 1963'te Ankara Anlaşması'nı imzalayarak ortak üye statüsü kazanmış ve ülkedeki pek çok kişi için anlaşma Türkiye'nin "*Avrupalılığını*" doğrulamıştır. Türkiye bir Avrupa devleti olarak dünyadaki yerini kanıtlamıştır. İslamcılara göre ise AB üyeliği, "*Hıristiyan Avrupa içinde İslami Türkiye'yi taklit etme planı*" olarak görülmektedir (İlkin, 1990:35).

1994 yerel ve 1995 parlamento seçimleri Türkiye'de İslamcılarının yükselişinin arttığı dönem olmuştur. Refah Partisi (RP) Mart 1994'teki yerel seçimlerde genel oyların % 19,7'sini almış ve İstanbul ve Ankara gibi büyük şehir merkezleri de dahil olmak üzere 29 şehirde İslam yanlısı belediye başkanları iktidara gelmiştir. Aralık 1995 genel seçimlerinde ise RP 550 üyeli tek meclisli parlamentoda 158 sandalye kazanmıştır. RP Türk dış politikası açısından Batı karşıtı güçlü bir söylem geliştirmiştir. RP AB'de Türkiye'nin AB'ye uşak olmak yerine, lider olma hedefini gerçekleştirebileceği Müslüman ülkelerle işbirliği yapması gerektiğini savunmuştur (Bozdağlıoğlu, 2008:65-66).

Nitekim Erbakan, Türkiye'yi yeniden doğuya yönlendirme tutkusunun bir parçası olarak, Müslüman ülkeler derneği D-8 (Gelişmekte Olan Sekiz) ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı gibi her ikisi de Pan-İslam ideolojisinin sinyallerini veren projeleri başlatmıştır. D-8 projesi Erbakan'ın en iddialı projesi olarak Türkiye'nin Batı'ya olan geleneksel bağlılığını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu durum orduyu alarma geçirmiş ve Ordu ve RP'nin dış politika tercihleri, ikisi arasında bir çatışmayı neredeyse kaçınılmaz hale getirmiştir. Nitekim 28 Şubat 1997'de başlayan ve askeri hükümet yetkililerinin hükümeti eleştirdiği ve köktendinciliğe karşı katı önlemler talep ettiği bir Milli Güvenlik Kurulu toplantısı, RP hükümetinin düşmesine neden olmuştur (Bozdağlıoğlu, 2008:67).

3 Kasım 2002'de yapılan seçimlerde tek başına iktidara gelen AKP üyelik müzakerelerinin başlamasından itibaren siyasi çıkarlar elde etmek için siyasi kriterleri karşılama konusunda önemli bir kararlılık göstermiştir (Özer, 2015:146-147). Dış politika meseleleri açısından endişelerin bir kısmını gideren AKP, Türkiye'nin Batılılaşma projesiyle uyumlu bir konum olan Türkiye'nin AB üyeliğinin ateşli bir destekçisi olmuştur. Ayrıca AKP, AB üyelerinin talep ettiği bazı gerekli reform paketlerini onaylamıştır (Bozdağlıoğlu, 2008:69). Böylece AB ile Türkiye arasındaki katılım müzakerelerinin 3 Ekim 2005'te yeniden başlaması mümkün olmuştur. Katılım müzakerelerinin başlamasından sonra AKP hükümeti reformları destekleme motivasyonunu kaybetmeye başlamıştır. Öyle ki Türkiye siyasi reformların sürdürülmesinin kritik öneme sahip olduğu bir katılım müzakere sürecinde aday ülke olarak kendisinden beklenen ve uzlaşmayacak bir sürece girmiştir (Özer, 2015:146-150). Bu gelişmeler 2016 sonlarında Rusya-Türkiye yakınlaşmasının önünü açmış Türkiye'nin Batı yerine Doğuya yakınlaşmasını sağlayacak politikaları üretmiştir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri yalnızca ekonomik veya diplomatik bir üyelik süreci olarak değerlendirilmemelidir. Cumhuriyet döneminden itibaren Batı uluslararası sistemiyle bütünleşme hedefi doğrultusunda şekillenen dış politika anlayışı, Avrupa Birliği sürecinde kurumsal bir görünüm kazanmıştır. Ankara Anlaşması, Gümrük Birliği, Helsinki Zirvesi ve katılım müzakereleri gibi gelişmeler, Türkiye'nin Batı yönelimli dış politika tercihinin farklı dönemlerde değişen biçimlerde devam ettiğini göstermektedir. Her ne kadar üyelik sürecinde dönemsel duraksamalar yaşanmış olsa da Avrupa Birliği ile ilişkiler, Türk dış politikasındaki

Batıcılık ilkesinin en somut ve uzun soluklu yansımalarından biri olarak değerlendirilebilir (Bilgin, 2009; Bozdağlıoğlu, 2008; Ovalı ve Özdikmenli, 2019).

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, Türk dış politikasında Batıcılık ilkesinin tarihsel gelişimini ve sürekliliğini incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırma niteliğindedir. Araştırma, ampirik veri toplamaya dayanmamakta olup kavramsal değerlendirme ve literatür incelemesi yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür. Bu doğrultuda Batıcılık, Batılılaşma, modernleşme, kimlik ve dış politika ilişkisine yönelik ulusal ve uluslararası literatür sistematik olmayan anlatsal derleme yöntemiyle incelenmiştir.

Araştırmanın temel veri kaynağını kitaplar, hakemli dergi makaleleri, lisansüstü tezler, ansiklopedi maddeleri ve konuya ilişkin akademik çalışmalar oluşturmaktadır. Literatür taraması sürecinde özellikle Türk dış politikası, Batıcılık düşüncesi, Osmanlı modernleşmesi, Cumhuriyet dönemi dış politikası ve Avrupa Birliği üyelik süreci üzerine odaklanan çalışmalar değerlendirilmiştir. Kaynak seçiminde konuyla doğrudan ilişkili, alan yazında sık atıf alan ve tarihsel süreci açıklama kapasitesi yüksek çalışmaların tercih edilmesine özen gösterilmiştir.

Araştırmanın kavramsal çerçevesi oluşturulurken Batıcılık olgusu yalnızca bir dış politika tercihi olarak değil, aynı zamanda Türkiye'nin modernleşme süreciyle bağlantılı tarihsel ve kimliksel bir yönelim olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda konstrüktivist yaklaşımın kimlik ve dış politika ilişkisine yönelik açıklamalarından da yararlanılmıştır. Böylece Osmanlı Devleti'nin son döneminde başlayan Batılılaşma eğilimleri, Cumhuriyet dönemindeki kurumsal dönüşümler ve Avrupa Birliği üyelik süreci tarihsel süreklilik perspektifi içerisinde değerlendirilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler doküman incelemesi tekniğiyle analiz edilmiştir. İncelenen kaynaklardan elde edilen bilgiler tarihsel dönemler temelinde sınıflandırılmış ve Batıcılık ilkesinin farklı dönemlerdeki yansımaları karşılaştırmalı olarak yorumlanmıştır. Analiz sürecinde Osmanlı modernleşmesi, Cumhuriyet dönemi Batılılaşma politikaları ve Avrupa Birliği ile bütünleşme girişimleri arasındaki ilişkiler değerlendirilerek Batıcılık ilkesinin Türk dış politikasındaki süreklilik boyutu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın temel araştırma sorusu, Avrupa Birliği üyelik sürecinin Türk dış politikasındaki tarihsel Batıcılık anlayışının bir devamı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Bu kapsamda tarihsel süreç boyunca ortaya çıkan siyasal dönüşümler ve ideolojik tartışmalar incelenmiş, Batıcılık ilkesinin farklı dönemlerde değişen biçimlerine rağmen dış politika yönelimi açısından belirli bir süreklilik gösterip göstermediği değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma, birincil veri toplama yöntemlerine dayanmamakta ve mevcut literatürün kuramsal değerlendirilmesiyle sınırlı kalmaktadır. Ayrıca çalışma sistematik derleme metodolojisi çerçevesinde yürütülmemiş, konuya ilişkin temel akademik kaynakların incelenmesine dayalı anlatsal bir literatür değerlendirmesi olarak tasarlanmıştır. Bu nedenle ulaşılan sonuçlar, incelenen literatür ve benimsenen kuramsal çerçeve doğrultusunda değerlendirilmelidir.

4. SONUÇ

Bu çalışma, Türk dış politikasında Batıcılık ilkesinin tarihsel gelişimini Osmanlı Devleti'nin son döneminden Avrupa Birliği üyelik sürecine kadar uzanan geniş bir zaman dilimi içerisinde incelemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, Batıcılığın yalnızca belirli dönemlerde ortaya çıkan geçici bir dış politika tercihi olmadığını, farklı siyasal aktörler ve ideolojik yaklaşımlar tarafından farklı şekillerde yorumlanmasına rağmen Türk dış politikasında süreklilik gösteren temel yönelimlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde askeri ve idari reformlarla başlayan Batılılaşma arayışları, Cumhuriyet döneminde daha kapsamlı bir modernleşme projesine dönüşmüş ve yeni devletin siyasal kimliğinin şekillenmesinde belirleyici rol oynamıştır. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte Batıcılık yalnızca iç reformların değil, aynı zamanda dış politika yöneliminin de temel dayanaklarından biri haline gelmiştir. Türkiye'nin Avrupa merkezli uluslararası kurumlara katılımı ve Batı güvenlik sistemine entegrasyonu bu yönelimin somut göstergeleri olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın temel araştırma sorusu doğrultusunda değerlendirildiğinde, Avrupa Birliği üyelik sürecinin Türk dış politikasındaki tarihsel Batıcılık anlayışının kurumsallaşmış bir uzantısı olduğu söylenebilir. Avrupa Ekonomik Topluluğu başvurusu, Ankara Anlaşması, Gümrük Birliği, Helsinki Zirvesi ve katılım müzakereleri gibi

gelişmeler Türkiye'nin Batı ile bütünleşme hedefinin farklı dönemlerde devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, Avrupa Birliği sürecinin yalnızca ekonomik veya diplomatik bir tercih değil, aynı zamanda Türkiye'nin tarihsel dış politika yöneliminin bir yansıması olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Bununla birlikte çalışma, Batıcılık ilkesinin Türk siyasal hayatında her zaman uzlaşıyla karşılanmadığını da ortaya koymaktadır. Batıcı ve Batı karşıtı yaklaşımlar arasındaki tartışmalar, Türkiye'nin kimlik tanımı, modernleşme anlayışı ve dış politika tercihleri üzerinde etkili olmuştur; bu durum zaman zaman Avrupa Birliği süreci ve Batı ile ilişkiler konusunda farklı politikaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Buna rağmen Batı ile siyasal, ekonomik ve kurumsal ilişkilerin Türk dış politikasındaki önemini koruduğu görülmektedir. Sonuç olarak Batıcılık, Türk dış politikasında yalnızca tarihsel bir miras değil, günümüzde de etkilerini sürdüren stratejik ve kimliksel bir yönelim olarak değerlendirilebilir. Avrupa Birliği üyelik süreci ise bu yönelimin en görünür ve kurumsallaşmış örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Gelecek araştırmalarda Batıcılık ilkesinin NATO üyeliği, Avrupa Konseyi ilişkileri, Avrupa güvenlik mimarisi ve Türkiye'nin transatlantik kurumlarla ilişkileri bağlamında incelenmesi yararlı olabilir. Ayrıca farklı siyasi iktidar dönemlerinde Batıcılık söyleminin nasıl değiştiğini ortaya koyan karşılaştırmalı çalışmalar, Türk dış politikasındaki süreklilik ve değişim dinamiklerinin daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanında söylem analizi, doküman analizi ve karşılaştırmalı vaka incelemeleri gibi yöntemlerle Batıcılık ilkesinin dış politika karar alma süreçlerine etkisi daha ayrıntılı biçimde araştırılabilir.

YAZAR BEYANI / AUTHORS' DECLARATION:

Bu makale Araştırma ve Yayın Etiğine uygundur. Beyan edilecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur. Araştırmanın ortaya konulmasında herhangi bir mali destek alınmamıştır. Makale yazım ve intihal/benzerlik açısından kontrol edilmiştir. Makale, "en az iki dış hakem" ve "çift taraflı körleme" yöntemi ile değerlendirilmiştir. Yazar, dergiye imzalı "Telif Devir Formu" belgesi göndermiştir. Mevcut çalışma için mevzuat gereği etik izni alınmaya ihtiyaç yoktur. Bu konuda yazar tarafından dergiye "Etik İznine Gerek Olmadığına Dair Beyan Formu" gönderilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanması sırasında yazar yazma süreçlerinde yapay zekâ ve yapay zekâ destekli teknolojiler kullanmadığını beyan etmiştir. Yazar, bu çalışmanın yayınlanmadığını veya herhangi bir yayın kuruluşuna yayımlanmak üzere gönderilmediğini kabul etmektedir. Yazar, çalışmanın tüm bölümlerine ve aşamalarına tek başına katkıda bulunmuştur. / This paper complies with Research and Publication Ethics, has no conflict of interest to declare, and has received no financial support. The article has been checked for spelling and plagiarism/similarity. The article was evaluated by "at least two external referees" and "double blinding" method. The author sent a signed "Copyright Transfer Form" to the journal. There is no need to obtain ethical permission for the current study as per the legislation. The "Declaration Form Regarding No Ethics Permission Required" was sent to the journal by the author on this subject. During the preparation of this work the author(s) did not use AI and AI-assisted technologies in the writing processes. Author acknowledged that this study has not been published or submitted to any publication outlets for publication. The author contributed to all sections and stages of the study alone.

KAYNAKLAR

- AKSANYAR, Nuri (1999), "Türk Toplumunda Batıcılık Akımı", **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, S.2, ss.229-244, <https://izlik.org/JA62PD93UE>
- AŞIK, Kadir (2019), "Osmanlı Devleti'nde Batıcılık Fikri ve Basında Batıcılık Tartışmaları (1908-1918)", **Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- ATEŞ, N. Yıldız (2003), "The Effects of the Turkish Westernization on the Turkish Foreign Policy Choices", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları**, S.3, ss.115-125, <https://izlik.org/JA63TX73TF>
- BİLGİN, Pınar (2009), "Securing Turkey Through Western-Oriented Foreign Policy", **New Perspectives on Turkey**, S.40, ss.103-123, <https://doi.org/10.1017/S0896634600005239>
- BOZDAĞLIOĞLU, Yücel (2004), **Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: A Constructivist Approach**, Routledge, London.

- BOZDAĞLIOĞLU, Yücel (2008), "*Modernity, Identity and Turkey's Foreign Policy*", **Insight Turkey**, S.10(1), ss.55-75.
- DEMİRAG, Yelda (2005), "*Pan-Ideologies in the Ottoman Empire Against the West: From Pan-Ottomanism to Pan-Turkism*", **The Turkish Yearbook of International Relations**, S.36, ss.139-158, https://doi.org/10.1501/Intrel_0000000109
- DENİZ, Fatih (2005), "*Türkiye'de Batıcılık Tasavvurunun Gelişimi ve Dönüşümü*", **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- EROL, Mehmet Seyfettin ve OZAN, Ersin (2011), "*Türk Dış Politikasında Süreklilik unsuru Olarak Siyasal Rejim*", **Gazi Akademik Bakış**, S.4(8), ss.13-38, <https://izlik.org/JA63CP54FT>
- HANIOĞLU, M. Şükrü (1992), "*Batılılaşma*", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ILKIN, Selim (1990), "*A History of Turkey's Association with the European Community*", **Turkey and the European Community** (Ed. Ahmet Evin, Geoffrey Denton), Springer Wiesbaden, ss.35-49, https://doi.org/10.1007/978-3-663-01422-5_3
- KARAL, Enver Ziya (1981), "*The Principles of Kemalism*", **Atatürk: Founder of a Modern State** (Ed. Ali Kazancıgil, Ergun Özbudun), C. Hurst & Company London, London, ss.11-36.
- LANDAU, Jacob M. (1984), **Atatürk and the Modernization of Turkey**, Westview Press, Boulder.
- LATOUCHE, Serge (1993), **Dünyanın Batılılaşması: Gezegenimizin Birörneklenmesinin Anlamı, Önemi ve Sınırları Üstüne Bir Deneme** (Çev. Temel Keşoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- MARDİN, Şerif (1991), **Türk Modernleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ORAN, Baskın (2001), **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (Cilt I: 1919-1980)**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- OVALI, Ali Şevket ve ÖZDİKMENLİ, İpek (2019), "*Ideologies and the Western Question in Turkish Foreign Policy: A Neo-Classical Realist Perspective*", **All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace**, S.9(1), ss.105-126, <https://doi.org/10.20991/allazimuth.514465>
- ÖNİŞ, Ziya (1995), "*Turkey in the Post-Cold War Era: In Search of Identity*", **Middle East Journal**, S.49(1), ss.48-68.
- ÖZER, Yusuf (2015), "*AB'ye Üyelik Sürecinde Türkiye'de Demokratikleşme*", **Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Dergisi**, S.23(2), ss.143-168, <https://doi.org/10.29228/mjes.81>
- TAŞ, Kemal ve GÖKSÜÇÜKUR, Betül (2019), "*Osmanlı Dönemi Batıcılık, İslamcılık, Türkçülük Fikir Akımları ve Din*", **Dini Araştırmalar**, S.22(56), ss.463-488, <https://doi.org/10.15745/da.583546>
- TDK - TÜRK DİL KURUMU (t.y.), "*Batıcılık*", **Güncel Türkçe Sözlük**, TDK Yayını, Ankara, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 21.06.2026).
- ÜLKEN, Hilmi Ziya (1969), **Sosyoloji Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- WENDT, Alexander (1999), **Social Theory of International Politics**, Cambridge University Press, Cambridge.
- YILMAZ, Levent (2020), "*Türkiye'de Batıcılık-Bağımsızlıkçılık Karşılığının 1960-1980 Döneminde Yeniden Üretilmesi*", **Belgi Dergisi**, S.2(20), ss.2657-2683, <https://doi.org/10.33431/belgi.746635>
- ZÜRCHER, Erik Jan (2017), **Turkey: A Modern History**, Bloomsbury Publishing, London.